

Mr. H.W.J.M. Keuls

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1957

Mr. Henricus Wybrandus Jacobus Maria Keuls (1883-1968) was dichter, muziek- en toneelcriticus (voor het Algemeen Handelsblad) en bijna 25 jaar directeur van het Bureau voor Auteursrecht. Samen met o.m. J.C. Bloem en A. Roland Holst behoorde hij tot de zogeheten dichtersgeneratie van 1910. De late waardering voor zijn werk na de verschijning van zijn Verzamelde gedichten – in 1948 ontving hij de Tollens-prijs en de poëzieprijs van de gemeente Amsterdam – culmineerde in 1961 in de toekenning van de P.C. Hooftprijs. Zijn zoon Hans (die het Bureau voor Auteursrecht van hem overnam) was toneelschrijver en heeft succesvolle tv-series als De fabriek, Herenstraat 10 en Dossier Verhulst op zijn naam staan. Dit dankwoord verschijnt onder voorbehoud op Vertaalverhaal, in de hoop dat de rechthebbenden op deze tekst geen bezwaar zullen hebben tegen de publicatie ervan: de speurtocht naar de erven Keuls strandde in Londen, ondanks de medewerking van de agente van wijlen Hans Keuls (1910-1985).

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1957

Mijnheer de Voorzitter, geachte aanwezigen,

Als ik in de laatste jaren mijn naam nu en dan genoemd zie wordt daaraan meermalen toegevoegd dat ik de oudste Nederlandse dichter ben, ofwel de Nestor, van de Nederlandse dichters. Tegen deze betiteling kan ik uit de aard der zaak geen bezwaar maken, maar ik kan ook niet zeggen dat ik die toevoegingen met onvermengd genoegen lees. Misschien zou het mij ergens diep in mijn hart liever zijn als ik de jongste Nederlandse dichter werd genoemd, want het hart heeft soms rare invallen. Ik ben trouwens nooit de jongste Nederlandse dichter geweest, want er waren altijd, anderen jonger dan ik. Misschien is het een compensatie van het lot, dat ik nu de oudste Nederlandse dichter ben.

In ieder geval moet ik erkennen, dat ik op een leeftijd ben gekomen waarin het leven zelf allerlei beperkingen oplegt en er deuren dichtvallen die niet meer kunnen geopend worden. De jeugd kan een doolhof zijn van mogelijkheden, de een nog verlokkelijker dan de ander, de ouderdom daarentegen kan men een labyrint van onmogelijkheden noemen. Het heeft geen zin door dit labyrint te dwalen, maar als men zich afvraagt welke mogelijkheden er nog overblijven komt men spoedig tot het inzicht dat men verstandig doet zich te bepalen tot die bezigheden, die men reeds gedurende een lange reeks van jaren heeft verricht en waarin men min of meer geschoold is, zodat men op ervaringen kan steunen.

Het meest vertrouwde gebied is dan voor mij de literatuur, in het bijzonder de dichtkunst en daartoe behoort dan ook de kunst van het vertalen. Daar de bekroning die mij heden ten deel is gevallen juist het vertalen betreft, wil ik daarover nog iets naders zeggen:

Ruim dertig jaar geleden ben ik mij gaan toeleggen, op het vertalen in het Nederlands van in andere talen geschreven gedichten. Dit trok mij eerst aan als een soort oefening, maar het werd veel meer dan dat, en wel een zeer fascinerende bezigheid die mij niet losliet en mij telkens voor nieuwe problemen stelde die mij dwongen een oplossing te zoeken.

Vertalen van gedichten is herdichten, ik kan het mij niet anders voorstellen en in zover is het een creatieve arbeid waarbij men de geestelijke inhoud van het te vertalen vers tot grondslag moet nemen. Wil men verandering brengen in de vorm dan kan dit gevaarlijk zijn, maar het is zeker toelaatbaar want er bestaan te dien aanzien geen voorschriften waaraan men is gebonden. In de dichtkunst is tenslotte alles geoorloofd.

Er is echter een belangrijk essentieel verschil tussen het tot stand komen van een eigen gedicht en het maken van een vertaling. Elke oorspronkelijke creatie op het gebied der schone kunsten begint met het niets. De aanvang is de leegte, het zwijgen, het witte doek; men kan ook zeggen duisternis of chaos. Het is dan de gave van de kunstenaar om in en uit dit negatieve een orde van spirituele aard tot stand te

brengen, een schepping die hart en geest bevredigt en verzadigt, door wat men 'schoonheid' noemt.

De vertaler van poëtisch werk creëert niet uit het niets, maar gaat uit van een reeds bestaand gedicht waarmee hij zich verwant voelt of dat hem aantrekt; dit betekent echter niet, dat zijn arbeid gemakkelijker zou zijn. Hij zal beginnen met het te vertalen vers geheel in zich op te nemen, zich zoveel mogelijk daarmee te vereenzelvigen en dan komt het spel met het woord en de worsteling met het woord. Soms duurt het lang voor een bepaalde regel hem bevredigt, soms doen zich moeilijkheden voor zo ernstig, dat hij de vertaling opgeeft of het werk uitstelt, in de hoop op een latere gelukkige ingeving. En wat moet b.v. de vertaler doen als hij de auteur van het oorspronkelijk gedicht een nadere explicatie van een paar hem niet volkomen duidelijke regels heeft gevraagd en de auteur hem antwoordt dat hij zelf die regels niet begrijpt?

Is er eenmaal een resultaat bereikt dat de vertaler voldoet, dan zal er eigenlijk nooit sprake zijn van een identiteit tussen het oorspronkelijke vers en de vertaling, omdat de persoonlijkheid van de vertaler zich onbewust ook doet gelden. De vertaler kan exact te werk gaan, maar zal toch zijn eigen stijl en vormgeving niet volledig kunnen elimineren. Veeleer ontstaat een zekere vermenging van twee individualiteiten waardoor juist de vertaling een bijzondere bekoring kan krijgen.

Leest men vertalingen geschreven door twee grote persoonlijkheden in de Nederlandse dichtkunst die tevens meesters waren in de vertaalkunst, n.l. Boutens en Nijhoff, dan constateert men bij ieder telkens een innige verwantschap met zijn eigen verzen. Ik geloof, dat het zo ook behoort te zijn en wat mijzelf betreft denk ik dat in mijn vertalingen ook soms de toon van mijn eigen gedichten waarneembaar wordt.

Het is met deze bekroning voor mij enigszins wonderlijk gegaan. Twee jaar geleden, toen de Nijhoff-prijs voor de eerste maal werd uitgereikt, dacht ik dat ik wel een kans had op die prijs en toen deze mij niet ten deel viel bracht mij dit een kleine teleurstelling, die ik met gelatenheid heb aanvaard. Ditmaal heb ik aan de mogelijkheid van een bekroning nauwelijks gedacht en is de prijs min of meer uit de lucht komen vallen. Dit verrassende element heeft mijn voldoening en blijdschap nog gestimuleerd; het bedrag aan de prijs verbonden zou mij twee jaar geleden ook zeer welkom zijn geweest maar nu komt het mij nog veel beter te pas. In verband daarmee zou ik met Voltaire's Candide kunnen zeggen: 'Tout est au mieux dans le meilleur des mondes possibles.'

Ik wijs er echter op, dat deze optimistische opvatting waarmee Voltaire zo heerlijk de spot drijft alleen betrekking heeft op de gang van zaken met deze prijs, en niet geldt voor mijn inzichten op ander gebied.

Ik voel mij dus gelukkig en dankbaar. Ik dank het Bestuur van het Prins Bernhard Fonds voor de instelling van de Nijhoff-prijs, ik dank de heren van de Jury voor hun bemoeiingen en hun uitvoerig doorwerkt rapport, en alle aanwezigen voor hun belangstelling.